

NAGY JUDIT ÁFONYA

A technológia halála a civilizáció bukása

Bene Zoltán: *Áramszünet*

„Március 7-én azonban teljesen és véglegesen megszűnt az áramellátás, következésképpen a kényelmi, az államigazgatási és mindenféle társadalmi szolgáltatások egy csapásra abbamaradtak, egyik pillanatról a másikra véget ért az a magas szintű technikai civilizáció, amelyről azt gondoltuk, eszközei nélkül élni sem tudunk. [...] Az információáramlás hirtelen elapadt, ahogyan a víz apad el, amikor elzárunk egy csapot.”

A közelmúltban számos regény és film választotta témájául az emberiség hanyatlását és kényszeres átszerveződését. A fantasztikus irodalomban külön alzsáner foglalkozik azzal, mivé válhatna a Föld, ha egyfajta kataklizma sújtana le bolygónkra. A variánsok száma gyakorlatilag végtelen, és ahogy a felemelkedő társadalom jövője utópiának neveztetik, úgy a felbomló emberi közösségek, a világ romjain küzdő túlélők történetei is saját kategóriacímet kaptak: az ilyen történeteket a modern irodalmi besorolásban a disztópia névvel illetjük.

Bene Zoltán *Áramszünet* című könyvének témája tökéletesen illeszkedik az elmúlt évtizedekben szárnyra kapó disztópikus történetek sorába. A 2030-as évek Magyarországon, egy szegedi, ötvenes éveiben járó férfi által narrált események és élettörédek követik az alzsáner törvényszerűségeit abban, hogy a kialakult helyzet és a lehetséges megoldási javaslatok miként hatnak egy átlagemberre, hogyan formálnak át egy addig kissé nihilista antikváriust vidéken vándorló túlélőművészé.

A regény alapfelvetését már a cím is előrevetíti: a közeli, technológiafüggő jövőben egyszer csak megszűnik az áramellátás. Vajon miként reagál erre a magyar lakosság? A téma nem új, hiszen ugyanezt a jelenséget ebben az évtizedben feldolgozta számos könyv és film is. A teljesség igénye nélkül érdemes megemlíteni Marc Elsberg 2012-es *Black Out* című könyvét egy elképzelt európai elektromos hálózatbeli összeomlásról, és

ugyanebben az évben mutatták meg a *Revolution* című akciófilm-sorozatot, mely témájában szintén az elektromosság elvesztéséből alakít ki láncreakciószerű eseménysort, akárcsak Ondřej Neff cseh író 2015-ös regénye, a *Sötétség*.

Amiben az *Áramszünet* újat nyújt, az a magyar reakció, illetve a több síkon mozgó cselekmény párhuzamba állítása. A főhős, Czeredi Hunor régi életének részleteit, anyjával, barátaival, szeretőjével való kapcsolatát, lokálpatriotizmusát és a világban elfoglalt helyével való elégedetlenségét visszaemlékezésszerűen olvashatjuk, mintegy belső gondolatfolyamként, naplószerűen, miközben a valós, kinti életben éppen zajlik az összeomlás utáni túlélés, a menekülés. A filozofálásra hajlamos Hunor életének nagyobb részében passzívan belesimult a társadalom neki fenntartott szegletébe, kapcsolatai problémásak voltak, érzései nem intenzívek. Csak az elektronikus világvége után talál rá a valódi szerelemre egy huszonéves lány személyében, és csak a fordulatot jelentő 2030-as év után tapasztalja meg Hobbes elméletét az emberi természetről, miszerint *homo homini lupus*, azaz *ember embernek farkasa*.

Az összeomlást követő időszak szintén egy disztópiák által kedvelt, megjeleníthető fikciós elképzelés, hiszen annak a gondolata, hogy miként élnénk meg a technológia bukását, szinte minden fantasztikus és szabadgondolkodó alkotót mély átélésre inspirál. A lassan lekopó civilizáció beindítja a természetes reakcióként értelmezhető társadalmi változást, olyan folyamatokat, amelyek az újjászerveződés felé vezető rögzös úton mintegy természetes szelekciót idézve alakítják ki a túlélők csoportját, hozzák felszínre az egyes emberek eredendő ösztöneit. Az egyik ilyen természetes folyamat a modern kori népvándorlás, a másik pedig a csoportokba szerveződés, hiszen az „együtt erősebb” elv alapján, szervezeten mozgó csoportosulások a fogyasztói társadalom maradékán tengődve huzamosabb idejű túlélésre és fennmaradásra számíthatnak, mint a gyengébb vándorok.

Ebben a világban az ország, a nemzet, a haza fogalmai értelmüket veszítik, és következő antiszocializációs lépcsőfokként a család, a barátság és a sorsközösség is felbomlani látszik. Csupán érdekkapcsolatok maradnak a világ romjain. Egy ilyen anarchikus világban meglepő az, ha szabadgondolkodók is a túlélők közé tartoznak, pláne ha a szöveg lassabban csordogáló részeiben még filozófiai csapongásokra is vetemednek. A fantasztikus és a szépirodalom határát épp az ilyen jelenetek jelölik ki, hiszen a zsánerirodalom nem engedheti meg magának a szerteágazó gondolatfoszlányokat, míg a szépirodalomban igenis fontosak a részletek, a lelki metamorfózis pontos nyomon követése.

Bene Zoltán regénye fikciós irányt vesz akkor, amikor a főhősök számára menedéket teremt az utolsó, utópisztikus városban, egy parányi értelmet ad számukra a káosz tengerében. Nem csoda, hogy a Szegedtől az egykori Románia határáig megtett út után tízéves letelepedés vár azokra, akik túléltek a különböző csoportokkal való találkozást, az élelemszerzés nehézségeit, a betegségeket, az alföldi hideg éjszakákat és forró nappalokat, melyek ráadásul egy kis klímakatasztrófával is fűszerezik az egyébként is nyomasztó írást. Számos viszontagság után az emberi psziché is legalább annyira megviseltté válik, mint a hányattatásoknak kitett test. Ilyen helyzetben az ember ösztönösen fordul a természetfeletti felé, a múlt megnyugtatóan ezoterikus világához.

Az *Áramszűnet* így nemcsak egy elképzelt korrajz némi jelennek szánt kiszólással elegyítve, hanem többszintű múltba révedés. A szerző korábbi, *Fekete föld* című regényében megjelenített Amenemhat egyiptomi őrök a fáraók birodalmának bukását rögzíti. Az *Áramszűnet* Czeredi Hunora pedig egyfajta jövőkrónikás, aki a saját idejéhez viszonyított múltat rögzíti, legyen az személyes vagy a kulturális emlékezet része. Bene Zoltán regénye így lesz provokatív, mégis depresszív értékelés arról, mivé válhat az emberi természet, ha nem kezdünk el tudatosan dolgozni azon, hogy dinamikusabban és innovatívabban működjünk mint nemzet, mint nemzetekből összeálló emberiség. Tanulásként szolgálhat, hogy megelőzvé a kiüresedett kapcsolatokat és a teljes technológiai függést, elkerülhető az önmagát felfaló társadalom és a modern civilizáció visszafordíthatatlan bukása.

(Kortárs Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018)